

UNDERSØGELSE
for celleforandringer i
LIVMODERHALSEN

Undersøgelse for celleforandringer

Kvinder i alle aldre kan få celleforandringer i livmoderhalsen. Dette gælder også unge kvinder.

Fra du er 23 til 49 år, vil du hvert 3. år få tilbudt en undersøgelse for celleforandringer i livmoderhalsen. Hvis du inden for de seneste 3 år har fået foretaget en celleprøve fra livmoderhalsen, vil der gå 3 år, fra prøven blev taget, til du får tilbudt en ny undersøgelse.

For kvinder i alderen 50-65 år tilbydes undersøgelsen hvert 5. år. Hvis du inden for dette tidsrum får foretaget en celleprøve fra livmoderhalsen, vil der gå 5 år fra prøvetidspunktet, til du får tilbudt en ny undersøgelse.

Hvis du er i tvivl, om du har fået foretaget en undersøgelse inden for de angivne tidsrum, kan du spørge din læge, eller du kan selv søge oplysningen på www.sundhed.dk (hvis du har en digital signatur) eller ringe til din region.

© Komiteen for Sundhedsoplysning, 2009.

Manuskript: Sundhedsstyrelsen/Komiteen for Sundhedsoplysning.

Illustrationer: Beauty Photo Studio/Scanpix (forside), Møllers Grafisk tegnestue/Hans Møller (side 8).

Layout: Peter Dyrvig Grafisk Design. *Tryk:* Scanprint

Tilbud om undersøgelse

Celleforandringer er ikke det samme som kræft, men kan undertiden udvikle sig til kræft. Du kan ikke selv mærke, om du har celleforandringer, men bliver de opdaget og behandlet i tide, kan du undgå, at de udvikler sig til livmoderhalskræft.

Det er derfor, vi nu tilbyder dig at få undersøgt, om der er celleforandringer i din livmoderhals.

På pjecens bagside kan du se, hvordan du bestiller tid til undersøgelsen. Hvis du ikke ønsker information eller undersøgelse, kan du framelde dig ordningen. Du kan til enhver tid tilmelde dig igen.

VACCINATION MOD LIVMODERHALSKRÆFT

I Danmark tilbydes alle 12-årige piger gratis HPV-vaccination. HPV er betegnelsen for en stor gruppe virus, der smitter seksuelt og kan give livmoderhalskræft.

Vaccinationen har bedst effekt, når pigen vaccineres før sin seksuelle debut, hvor hun ikke er smittet med de virus-typer, vaccinen virker imod. Men også kvinder, der har haft få seksuelle kontakter, kan have gavn af vaccinationen.

Vaccination giver ikke fuldstændig beskyttelse mod livmoderhalskræft. Derfor er det også relevant for vaccinerede kvinder at tage imod tilbuddet om undersøgelse for celleforandringer i livmoderhalsen.

Læs mere om vaccinationstilbuddet på www.sst.dk (søg på "HPV-vaccination").

Fordele og ulemper

FORDELE

- **Større sikkerhed:** Hvis du bliver undersøgt regelmæssigt, er der større sikkerhed for, at du ikke udvikler livmoderhalskræft. På landsplan er antallet af sygdomstilfælde faldet til under det halve, siden man begyndte at screene for celleforandringer.
- **Opdaget i tide:** Skulle det vise sig, at du har celleforandringer, kan det opdages, inden de måske udvikler sig til noget mere alvorligt.
- **Skånsom og effektiv behandling:** Celleforandringer kan behandles effektivt med små og skånsomme indgreb. Hvis tilstanden derimod får lov at udvikle sig til kræft, er det nødvendigt med større indgreb.

ULEMPER

- **Falske prøvesvar:** Prøvesvaret er ikke altid rigtigt. Hvis der er fundet celleforandringer, bliver du indkaldt til en ny prøve. Læs mere side 4.
- **Underlivsundersøgelsen.** De færreste kvinder bryder sig om undersøgelsen. De fleste accepterer den alligevel, når de skønner, at det er fornuftigt eller nødvendigt for at undgå endnu større ulempe.
- **Overbehandling:** Man kan endnu ikke skelne mellem de forstadier, der med sikkerhed forsvinder af sig selv og dem, der udvikler sig til kræft. Derfor vil man anbefale behandling (se side 8), hvis man ved en vævsprøve finder svære forstadier til livmoderhalskræft.
- **Uro:** Selve undersøgelsen og venten på svar kan medføre frygt og uro. Det er forskelligt fra kvinde til kvinde, om uroen føles overkommelig, eller om den fylder uforholdsmæssigt meget. Tal med lægen, hvis du føler dig ængstelig.

Selve undersøgelsen

Prøven bliver taget ved en underlivsundersøgelse. Her tager lægen en celleprøve fra din slimhinde med en lille børste og en spatel. Prøven hedder en 'smear-prøve'. Det gør ikke ondt at få den taget, men nogle kvinder oplever det som ubehageligt. Prøven bliver undersøgt i mikroskop på sygehuset. Hvis der er celleforandringer, vil smear-prøven blive fulgt op af en nærmere undersøgelse, se side 7.

HVIS DET ER FØRSTE GANG

En underlivsundersøgelse hedder også en 'gynækologisk undersøgelse'. Nogle kvinder føler det grænseoverskridende at skulle undersøges på den måde. Du kan dog selv gøre meget for, at det ikke bliver ubehageligt:

- Sørg for at tisse inden undersøgelsen.
- Slap godt af, så du ikke spænder i musklerne.
- Fortæl lægen, at det er første gang, du bliver undersøgt.
- Tag en lang bluse på, så du ikke føler dig nøgen.

At få foretaget underlivsundersøgelse er noget, de færreste kvinder bryder sig om. Men mange betragter det som et vilkår, der hører med til kvindelivet – en nødvendighed under graviditet, fødsel, sygdom og ved visse forebyggende undersøgelser.

Hvor sikkert er svaret?

Svaret på celleprøven er rimelig sikkert. Og du kan godt regne med, at eventuelle celleforandringer bliver opdaget i tide, hvis du bliver undersøgt regelmæssigt. Livmoderhalskræft er i reglen 10-15 år om at udvikle sig fra celleforandringer til egentlig kræft.

I nogle tilfælde giver prøven dog et falsk svar. Hvis det skulle ske for dig, vil det blive opdaget ved næste undersøgelse.

FALSKE SVAR

Når det gælder falske, dvs. misvisende, prøvesvar, taler man om:

- **Falsk tryghed (falsk negativt svar):** Du får besked om, at du har normale celler, selv om du i virkeligheden har celleforandringer. Heldigvis udvikler forstadier sig meget langsomt, så de når sandsynligvis at blive opdaget ved næste undersøgelse.
- **Falsk alarm (falsk positivt svar):** Prøven viser abnorme celler, men ved supplerende undersøgelser viser det sig, at der ikke er tale om forstadier til livmoderhalskræft.

Du kan læse mere om falske svar side 9.

Celleforandringer

Undersøgelsen viser, om der er celleforandringer i din livmoderhals. At celler er 'forandrede' betyder, at de ser unormale ud, når man ser dem i mikroskop. Meget ofte skyldes forandringerne blot en betændelse, som forsvinder af sig selv igen.

FORSTADIER

Andre celleforandringer kan ved en efterfølgende vævsprøve vise sig at være forstadier til livmoderhalskræft. **Forstadier er ikke det samme som kræft**, og det er langt fra alle forstadier, der fører til kræft senere hen. Udviklingen fra forstadier til livmoderhalskræft kan ske i løbet af en periode på ca. 10-15 år – i sjældne tilfælde et par år.

Der er forskellige grader af celleforandringer – fra lette til moderate og svære forandringer. Hvordan tilstanden behandles afhænger af, hvilken grad af forandringer der er tale om. Se side 7.

Du kan ikke mærke, om du har celleforandringer. Men søg altid læge, hvis du får symptomer fra underlivet, fx uventet blødning, smerter eller ændret udflåd.

Livmoderhalskræft

Celleforandringer kan udvikle sig til livmoderhalskræft. Kræftceller vokser uhæmmet og ødelægger det normale væv, som omgiver dem, og efterfølgende kan kræften sprede sig til andre organer. Jo mere fremskreden sygdommen er, jo vanskeligere er den at behandle.

Sygdommen ses både hos unge og ældre kvinder. Risikoen for at udvikle livmoderhalskræft er mindre hos kvinder, der har fulgt screeningsundersøgelserne, idet forstadier til sygdommen kan opspores, før de udvikler sig til kræft.

VIRUS ER ÅRSAG TIL LIVMODERHALSKRÆFT

Livmoderhalskræft skyldes de såkaldte HPV-virus (human papilloma virus). Andre faktorer, som fx rygning, øger risikoen yderligere. HPV-virus overføres ved seksuel kontakt. Kondom yder delvis beskyttelse.

HPV-virus giver ikke symptomer. Det betyder, at man sjældent ved, at man er smittet. Der kan gå mange år, fra man er smittet, til man eventuelt udvikler celleforandringer. I de allerfleste tilfælde forsvinder infektionen dog af sig selv i løbet af 8-18 måneder og skal ikke behandles.

Behandling – hvis man finder ‘noget’

I de allerfleste tilfælde vil du få besked om, at du har *normale celler*. Det sker også engang imellem, at prøven er *‘uegnet’*. Det betyder, at den ikke kan bruges, og så skal prøven tages om.

Du får måske besked om, at der er fundet celleforandringer i din prøve. Celleforandringer dækker over følgende muligheder:

- **Ved atypiske celler eller lette celleforandringer:** Man vil bede dig se tiden an og derefter få foretaget en ny prøve – typisk efter 6-12 måneder. Langt de fleste lette celleforandringer forsvinder af sig selv uden behandling.
- **Ved moderate eller svære celleforandringer:** Du bliver henvist til en gynækolog, der tager en vævsprøve og undersøger livmoderhalsen ved hjælp af et særligt mikroskop. Hvis vævsprøven viser, at der er svære forstadier til kræft, vil man anbefale, at du får et keglesnit, se næste side.
- **Ved livmoderhalskræft:** Celleprøven kan også finde de kræfttilfælde, der måtte være. Behandlingen afhænger af, hvor fremskreden sygdommen er.

HPV-TEST

Hvis du har atypiske celler, vil man nogle steder foreslå en test, der kan vise, om forandringerne skyldes betændelse eller HPV-virus. Spørg din læge.

Ved at behandle forstadier kan man forhindre, at de udvikler sig til livmoderhalskræft.

Keglesnit

Selv svære forstadier er ikke det samme som kræft og kan i mange tilfælde forsvinde af sig selv. Man kan dog ikke på forhånd vide, hvilke der vil forsvinde, og hvilke der med årene vil udvikle sig til kræft.

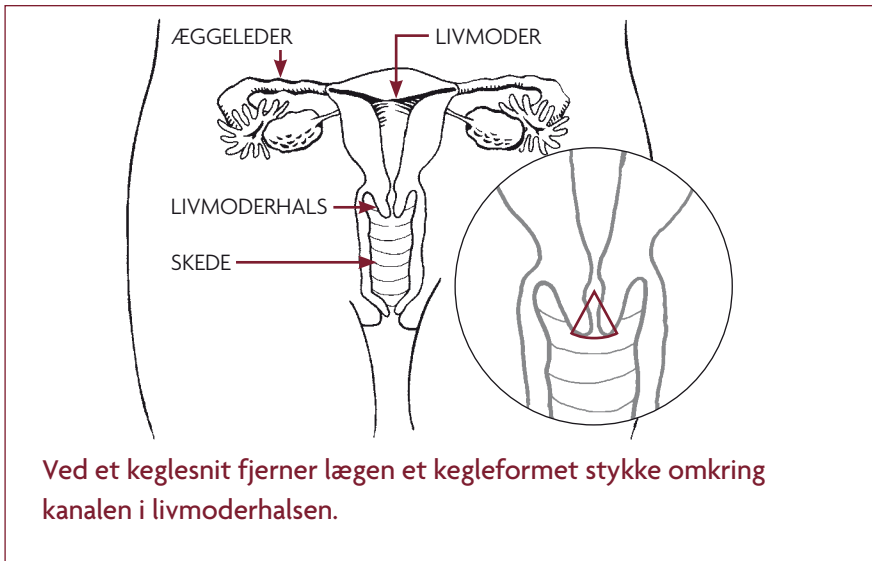
Derfor anbefaler man keglesnit, hvis du har svære forstadier. Ved et keglesnit fjerner lægen et kegleformet stykke omkring kanalen i livmoderhalsen. Dette kan foregå i lokalbedøvelse hos en gynækolog.

Efter operationen har du stadig mulighed for at blive gravid og få børn, hvis du ønsker det. Der er dog en let øget risiko for at føde for tidligt.

Sjældne komplikationer efter keglesnit er svær blødning og forsnævring af livmoderhalskanalen.

Efter operation skal man gå til kontrol hvert år i 5-10 år.

De fleste kvinder med svære forstadier bliver helbredt ved en keglesnitsoperation.

Leksikon

Menstruation ved prøvetidspunktet

Hvis du får menstruation på det tidspunkt, hvor celleprøven skal tages, må du ringe til lægen og få en ny tid. Der må ikke komme for meget blod i prøven, da det gør den uegnet til undersøgelse.

Graviditet ved prøvetidspunktet

Hvis du er gravid, når du får tilbud om screeningsundersøgelsen, skal du udsætte prøvetagningen til 8 uger efter fødslen.

Graviditet efter celleforandringer

Celleforandringer påvirker ikke din mulighed for at blive gravid og få børn. Heller ikke et evt. keglesnit behøver at få nogen betydning. Langt de fleste kvinder får ingen problemer med graviditet og fødsel efter en keglesnitsoperation. Der er dog en let øget risiko for at føde for tidligt.

Nye celleforandringer

Man kan godt få celleforandringer, selv om man har fået foretaget et keglesnit. Dels kan der komme tilbagefald, fordi man ikke fik det hele med, dels kan der komme nye celleforandringer. Begge dele forekommer sjældent.

Smitteoverførsel

Celleforandringer kan ikke smitte. Men det kan den HPV-virus, der fører til celleforandringer. HPV-virus overføres ved sex. Der går ofte flere år, fra man er smittet, til man måske udvikler celleforandringer.

Sådan mindsker du risikoen

Man ved, at tidlig seksuel debut, mange seksualpartnere og rygning øger risikoen for HPV-infektion, der kan udvikle sig til livmoderhalskræft. Men infektionen ses også hos kvinder, der har kendt meget få mænd.

- Brug kondom, når du er sammen med en ny partner.
- Undgå rygning.
- Deltag i regelmæssig screening

Derudover er det vigtigt at søge læge, hvis du får symptomer fra underlivet, fx uventet blødning, smerter eller ændret udflåd.

Kønsvorter og celleforandringer

Kønsvorter giver ikke celleforandringer eller kræft. Ganske vist er kønsvorter også fremkaldt af HPV-virus – men det er en anden og godartet type, der ikke giver celleforandringer. Men begge typer virus smitter ved sex.

SCREENING I TAL

Tilfældene af livmoderhalskræft er mere end halveret siden 1960'erne. Det skyldes først og fremmest screeningsundersøgelser, hvor man kan opdage celleforandringerne i tide.

Sygdommen i tal

- Årligt får ca. 400 kvinder sygdommen, heraf dør 100-150.
- 1,3 % af alle kvinder får livmoderhalskræft. Det svarer til, at 13 ud af 1000 kvinder får sygdommen inden for en levetid på 75 år.
- Mellem 25 % og 50 % af de sværeste forstadier bliver til kræft, hvis de ikke bliver behandlet.

Alder	Nye tilfælde
Op til 29 år	37
30-44 år	133
45-59 år	106
60-74 år	74
75+	61

Undersøgelsen i tal (tal fra det tidligere Fyns Amt 2006)

- **Genindkaldelse til ny undersøgelse:** Af de kvinder, der bliver screenet for celleforandringer, vil 5-7 %

blive genindkaldt til ny undersøgelse, som følge af en utilstrækkelig/uegnet celleprøve eller mistanke om forstadier

- **Falsk tryghed (falsk negativ):** Af dem, der får at vide, at de har normale celler, er svaret ikke korrekt i ca. 5 % af tilfældene – dvs. at kvinden har celleforandringer, selv om prøven var/blev besvaret som negativ. Udviklingen til livmoderhalskræft tager mange år og evt. oversete forstadier vil blive fanget i næste screeningsrunde.
- **Falsk alarm (falsk positiv):** Af den gruppe, der får at vide, at de har celleforandringer (fra atypiske celler, som er den mildeste form til svære forstadier) vil ca. 50 % ved den opfølgende undersøgelse få at vide, at alt er normalt. Jo lettere celleforandringerne er, jo flere vil ved den efterfølgende kontrol have en normal celleprøve.

Komplikationer efter keglesnit

1-8 % får svær blødning i forbindelse med operationen. 1 % får forsnævring af livmoderhalskanalen efter keglesnit. Der er let øget risiko for at føde for tidligt.

Praktiske oplysninger

SPØRGSMÅL OG INFORMATION

Hvis du har spørgsmål vedr. livmoderhalskræft, kan du spørge din praktiserende læge eller søge oplysninger på følgende hjemmesider:

www.sundhed.dk • Det offentlige sundhedssystem

www.sst.dk • Sundhedsstyrelsen

www.cancer.dk • Kræftens Bekæmpelse

www.cochrane.dk • Hjemmeside for det Nordiske Cochrane Center

www.cancerscreening.nhs.uk • Engelsk hjemmeside for National Health Service Screening Programmes

www.cancercode.org/index.thml • EU's anbefalinger vedr. screening og begrundelser herfor.